

seculi delectationes elegerint, quousque in monasterium, unde egressae sunt, revertantur, a communionis gratia segregentur: viaticum tamen illis miserationis intuitu praebetur.

Manifestum est regressum in monasterium his puellis praeceptum comprehendere separationem a coniuge: volunt ergo hi Patres ut culpa contracti coniugii sequestratione sanetur. Cf. en. XIX. Conc. Aureliensis an. 549.

Canon IV. De incestis coniunctionibus hoc placuit custodiri, quod prisca canonum statuta sanxerunt.

EX CONCILIO MATISCONENSI

AN. 585.

Canon XVI. Quae uxor subdiaconi vel exorcistae vel acolythi fuerat, mortuo illo, secundo se non audeat sociare matrimonio. Quod si fecerit, separetur et in coenobio puellarum Dei tradatur et ibidem usque ad exitum vitae suae permaneat.

Cf. can. XXXII. Conc. Epaonensis an. 517.

Canon XVIII. Incestam copulationem, in qua nec coniugem nec nuptias rectas appellari leges sanxerunt, catholica omnino detestatur atque abominatur ecclesia et gravioribus poenis eos afficere promittit, qui nativitatis suae gradus libidinoso ardore contemnent, in merda, quod nefas est, sua, (*al. in ordo suo seu ordura est, quae est lutum, caenum, lordura*), ut sues teterrimi convolvuntur.

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 589.

Canon X. Viduae, quibus placuerit tenere castitatem, nulla vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quod si priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate elegerint habere maritos. Similis conditio et de virginibus habeatur, ne citra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere.

Canon XIV. Suggestente concilio id gloriosissimus Dominus noster (Rex Reccaredus) canonibus inserendum praecipit ut Iudaeis non liceat christianas habere uxores vel concubinas.

EX SYNODO ANTISSIODORENSI

DIOECESANA AN. 590.

Canon XXII. Non licet relictæ presbyteri nec relictæ diaconi nec subdiaconi post eius mortem maritum accipere.

Cf. en. XXXII. Conc. Epaonensis an. 517.

Canon XXVII. Non licet ut aliquis suam novercam accipiat uxorem.

Canon XXVIII. Non licet ut filiam uxoris suae quis accipiat.

Canon XXIX. Non licet ut relictam fratris sui quis in matrimonium ducat.

Canon XXX. Non licet duas sorores, si una mortua fuerit, alteram in coniugium accipere.

Cf. en. II. Neocaesar.

Canon XXXI. Non licet consobrinam hoc est quae de duobus fratribus aut de duobus sororibus procreatur, in coniugium accipere, nec qui de ipsis nati sunt, in coniugio socientur.

Nedum consobrinorum gradus, sed et sequens a nuptiis excluditur.

Canon XXXII. Non licet ut nepos avunculi uxorem accipiat.

EX EPISTOLA S. GREGORII M.

AD AUGUSTINUM ANGLORUM EPISCOPUM (EPIST. L. XI. EPIST. LXIV.)
AN. 601.

Interrogatio 5. An debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quae sunt ab illis longa progenie generatae.

Responsio. Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquam enim in sacris eloquiis invenitur quod huic capitulo contradicere videatur.

Interrogatio 6. Usque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari, et novercis et cognatis si liceat coniugio copulari.

Responsio. Quaedam terrena lex in romana republica permittit ut sive fratris sive sororis sive duorum fratrum germanorum vel duarum sororum filius et filia (*patrueles, consobrini, sobrini*) misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Et sacra lex (*Mosis*) prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est ut iam tertia (*fili consobrinorum*) vel quarta generatio fidelium sibi licenter iungi debeat. (*Alexander II in epist. ad clericos Neapolitanos de gradibus consanguinitatis computandis legit; unde necesse est ut iam quatuor vel quinque invicem generationes copulentur*). Nam secunda, quam diximus, a se omnimodo debet abstinere. Cum noverca autem misceri grave est facinus, quia et in lege scriptum est: turpitudinem patris tui non revelabis. (*Illud et significat ad aliud quoque implicite provocari, nempe ad verba Apostoli I. Cor... Cum cognata uxore scilicet fratris*) quoque misceri prohibitum est, quia per coniunctionem priorem caro fratris facta est.

EX EPISTOLA EIUSDEM

AD FELICEM MESSANENSEM (EPIST. L. XIV EPIST. 17)
AN. 604.

« Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi et Anglorum genti, quae nuper ad fidem venerat, ne a bono quod ceperat, metuendo austeriora, recederet, specialiter, et non generaliter ceteris me scripsisse cognoscas. Unde et mihi omnis Romana civitas exstilit, testis (*Synodus forte, in qua haec concessio decreta fuerit indicatur*) nec ea intentione haec illis scriptis mandavi, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam fuerint consanguinitatem inventi, non separentur, aut infra affinitatis (*consanguinitatis*) lineam idest usque ad septimam generationem, coniungantur. Sed adhuc illos neophitos existentes saepissime eos prius illicita docere vitare et verbis ac exemplis instruere et quae post de talibus egerint, rationabiliter et fideliter excludere oportet. »

Linea consanguinitatis dicitur porrigi usque ad septimam generationem, porro ultra eam coniungendos esse Anglos cum privilegium prius fuerit revocatum.

Inverit heic paululum immorari ut sententias Gregorii M., si fas est, rite interpretemur. Quod spectat ad epistolam ad Augustinum, mentionem facit Gregorius cuiusdam terrenae legis, quae est lex in Cod. Iustiniani L. V. Tit. IV. c. 19 qui vel prior vel post Theodosium iuniorem sustulit legem Theodosii senioris vetantem nuptias inter consobrinos. Sane primus ex Romanis Imperatoribus nuptias inter patruales et consobrinos vetuit Theodosius M. Huius lex quidem non exstat: eius tamen meminerunt Ambrosius epist. ad Paternum, Augustinus de Civ. Dei XV. 16, Aurelius victor in epitome Historiae sub finem, ac eiusdem Theodosii filii Arcadius et Honorius in lege *Manente* cod. Theod. L. III. Tit. 12, qua lege temperarunt legem patris quoad poenas. Quaestio est an eandem legem patris sui iidem postea aboleverint lege *Celebrandis*, qua nuptiae hae permittuntur, quae lex prostat in codice Iustiniani Lib. V. Tit. 4, iisdemque adscribitur, quamvis desideretur in cod. Theodosiano. Iacobus Sirmondus in diatriba De lege *Celebrandis* (Oper. Tom. IV) probabilius censet hanc legem, qualis nunc in cod. Iustiniani prostat, non esse profectam ab Arcadio et Honorio, tum propter alias causas, tum praesertim eo quod exulet a codice Theodosiano, ac ignorata fuerit Augustino, qui l. c. legem Theodosii senioris tamquam vigentem sua aetate agnoscit: ac tandem quia Honorius et Arcadius e contrario legem tulerunt (cod. eod. Tit. unic. *si nuptiae*) qua, manente prohibitione nuptiarum inter consobrinos, concesserunt tamen ut eadem ex rescripto Principis peti possent. Iacobus vero Gothofredus ad cod. Theod.

L. III. Tit. 12, censet nihil esse cur ea lex *celebrandis* negetur esse eorum, quibus in cod. Iustiniani adscribitur. Advertit enim primum generatim, quod cum duo pluresque Imperatores forent, etsi ab uno tantum lex aliqua conderetur, soleret tamen omnium nomine inscribi et auctoritate promulgari. Itaque ait 1°: Lex *si nuptiae* edita reapse est a solo Honorio in Occidente. 2° Arcadius vero primum lege *Manente* temperavit rigorem legis paternae, tum paucis post annis leg. *celebrandis* permisit quod vetuerat Pater leg. *celebrandis*. Cur ergo non comparet haec lex *celebrandis* in codice Theodosiano? respondet et ipse interrogando: cur ibidem non comparet lex Theodosii senioris? Si haec recipiantur (nam cf. ipsum Gothofredum l. c.) haud aegre intelligimus cur Augustinus in Occidente legem Theodosii senioris ut vigentem adhuc agnoscat: nam Honorius eam non abrogaverat sed potius confirmaverat, permittens tantum tales nuptias ex rescripto Principis peti quam legem Honorii solam agnovisse videtur etiam Cassiodorus, qui in Lib. VII variarum, formula 46 asserit, reservatum a prudentibus viris fuisse principi beneficium consobrinitis nuptiali copulatione iungendis.

Ceterum certum est quod ante Gregorium M. Iustinianus eam legem *celebrandis* suam fecerat, inferens in suum codicem L. V. Tit. IV. c. 19. *Celebrandis inter consobrinos matrimoniis licentia legis huius salubritate indulta est: ut revocata prisci iuris auctoritate restinctisque calumniarum fomentis, matrimonium inter consobrinos habeatur legitimum sive ex duobus fratribus, sive ex duabus sororibus sive ex fratre et sorore nati sunt et ex eo matrimonio editi legitimi et suis patribus successores habeantur.*

Itaque evidens est huius secularis legis nullam pro christianis rationem habere Gregorium Pontificem, imo improbare.

Quaestio est tamen impedita magis quousque inter christianos aetate Gregorii se protenderent gradus cognationis prohibiti. Gregorius enim in epist. ad Felicem docet solum post septimam generationem licere coniugium. Contra eadem aetate Isidorus Etimol. L. IX c. 6 a 29 affirmat quod « usque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, (quod tamen interprete Petro Damiano non repugnat priori, cf. inf. ad an. 1065), ut sicut sex aetatibus mundi generatio et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur. » Patres vero Agathenses et Toletani s. c. usque dum cognatio cognoscitur coniugia interdiciunt: at quoad gradus expresse indicatos non apparet expresse prohibitus gradus aliquis ultra tertium. Cf. c. LXI Conc. Agathensis et XXX Epaonensis ann. Synodi Antissiodor. an. 590 et en. XIV seq. Conc. Parisiensis. Difficultatem auget Theodorus Cantuariensis, qui post medium seq. seculi floruit. Nam inter capitula eidem adscripta (cf. spicilegium Dacherianum Tom. IX) haec reperuntur. Cap. XIII. » In tertia propinquitate carnis secundum graecos licet nubere sicut in lege scriptum est (lex Iustiniani in secundo quoque gradu (secundum ecclesiasticam quidem computationem) permittebat, non ergo ad hanc legem provocat Theodorus), in quinta secundum Romanos. Tamen in quarta non solvunt coniugium postquam

factum fuerit. (Idem mediante sec. VIII a Patribus Vermeriensibus et aliis quos vide infra, statutum est). In tertia propinquitate non licet uxorem alterius post obitum eius habere.

Cap. LXXXIV. In quinta generatione coniungentur: quarta si inventi fuerint coniuncti, non separentur: tertia, separentur. Praeterea Rabanus Maurus sec. IX in epist. ad Humbertum, mentione facta sententiae Isidori et Gregorii, utriusque praefert et sequendam dicit doctrinam Theodori qui « inter Isidorum et Gregorium medius incedens definiit ut post quintam generationem iam licitum connubium fiat. » Verum ex capitulis Theodori, quae nunc feruntur, patet potius ipsum post quartam generationem licitum putasse coniugium.

Rabanus ergo sec. IX nullam legem ecclesiasticam noverat, quae post quintam generationem saltem coniugia interdiceret: imo nec post quartam. Nam in alio opusculo *De Consanguineorum nuptiis*, post citatos canones Gregorii II (quos vide infra), hos sequendos dicit, monens tantum « quod si quis voluerit se continere usque ad quintam vel sextam vel etiam septimam generationem, non prohibendus est, sed magis hortandus. » Cf. et decret. XXX Conc. Moguntini habiti ab eodem Rabano an. 847 inf. c. Attamen sec. VIII. iam Gregorius III in epist. ad Bonifacium (quam mirum est latuisse Rabanum) decrevisse se testatur ut usque ad septimam generationem unusquisque observet progeniem suam (v. inf.). Praeterea Zacharias in epist. ad Theodorum Ticinensem (v. inf.) mentionem faciens epistolae Gregorii M. ad Anglos monet quod ipse pius Pater id concessit, ut rudibus et noviter ad Christum venientibus levia quaedam non graviora imponeret. Quibus verbis aperte alludit Zacharias ad epistolam eiusdem Gregorii ad Felicem, ut nulla ratio sit cur, amplius cum Petro Constant (in epistt. RR. PP. col. 416-17), qui integram non vidit Zachariae epistolam ad Theodorum, dubitemus de huius Gregorii ad Felicem epistolae authenticitate. Subdit porro ibid. Zacharias velle se ut populus curae Theodori commissus id observet non quod recens conversis concessum est, sed quod custodiunt ii qui, ab incunabulis sunt nutriti in catholica Ecclesia, ut scilicet dum se propria cognatione cognoverunt, modis omnibus abstineant. Cum vero gradus distinctius non declaret, videtur Zacharias eos intelligere quos Gregorius M. ad quam Theodorus Ticinensis provocaverat, indicavit, nempe usque ad septimum gradum.

Quid ergo censendum? Puto quod in Ecclesia id semper tantum fuerit quod usque dum quidam se de propria cognatione cognoverint, abstinerent a coniugio, (quam indeterminatam loquendi rationem etiam Nicolaus I retinere maluit cum scriberet ad Episcopos Germaniae (v. inf.), ac si gradus cognationis aliunde noti essent) non eandem tamen fuisse penes omnes rationem applicandi hanc legem. En Romae quidem proximisque in Ecclesiis aetate Gregorii M. atque ante ipsum ac postea legem valuisse ut quoniam post septimam generationem censebatur cognatio desinere, post septimam generationem solum coniugia licerent. Sane Modestinus (in dig. L. 38. Tit. 10 n. 4) iam dixerat: « non facile, quod ad nostrum ius attinet, cum de naturali cognatione quaeritur, se-

ptimum gradum quis excedit, quatenus ultra eum fere gradum rerum natura cognatorum vitam consistere non patitur. » Attamen censeo legem de hac re universalem in Ecclesia, haec omnia coniugia interdicerent, sive inductam ex praescripto Romanae Sedis sive ex consuetudine Romanum morem imitante, non nisi serius, post medium seculum IX invaluisse. Etenim, ut videbimus, plura provincialia concilia seculorum immediate sequentium hanc legem ignorant. At seculo nono praesertim ad finem vergente communiter recepta ea lex apparet.

Nisi forte velis cum aliquibus dicere discrimen, quod tot, inter canones se prodit non esse nisi verbale, ut nimirum alii computatione ecclesiastica in gradibus enumerandis, alii romana uterentur. At non possumus id recipere. Nam 1° si ita esset, qui computatione romana usi essent, pro quarto gradu ecclesiastico posuissent octavum: at huius gradus mentio nunquam occurrit. 2° Discrimen non est tantum inter duos limites quatenus quidam limitem figant e. g. in quarto gradu, alii in septimo. sed inter plures limites: nam reperies et eos qui in tertio gradu sistunt. 3° Cum quidam in Ecclesia Neapolitana computationem graduum more romano adhibendam censebant Alexander II (v. inf. suo loco) non respondit hactenus utrumque modum usurpatum fuisse ac perinde redire dummodo in computatione romana duplicetur numerus, sed prorsus reprobatam eam methodum computandi. Si cum Innocentius III in Conc. oecumenico (v. inf.) gradus prohibitos ad quartum coarctavit, quia in ulterioribus gradibus non poterat absque gravi dispendio prohibitio antea vigens generaliter observari, manifeste significavit quod prohibitio se porrigens usque ad septimum gradum, non differebat tantum verbis sed re a prohibitione usque ad quartum: secus nihil novi statuisset, idemque grave dispendium, cui obnoxii fideles erant, reliquisset intactum. Cf. quae dicemus ad cn. Conc. Romani sub Alexandro II.

EX CONCILIO BARCINONENSI

AN. 599.

Canon IV. Si qua virgo propria voluntate, abiecta laicali veste, devotarum more induta, castitatem servare promiserit, vel si qui hominum utriusque sexus poenitentiae benedictionem expetendo a sacerdote perceperint, et ad terrena connubia sponte transierint, aut violenter abstractae feminae a pudicitiae violatore se sequestrare voluerint, utriusque ab ecclesiarum liminibus expulsi, ita ab hominum catholicorum communionem sint separati ut nulla prorsus eis vel colloquii consolatio sit relicta.

Cf. cn. III. Conc. Lugdunensis an. 583.

EX CONCILIO PARIENSI

AN. 615.

Canon XIII. De viduabus et puellis, quae sibi veste in habitu religionis in domibus propriis, tam a parentibus quam per se ipsas mutaverint et se postea contra statuta Patrum vel praecepta canonum, coniugio crediderint copulandas, tamdiu utrique habeantur a communione suspensi quousque quod illicite perpetraverunt emendent, aut si emendare neglexerint, a communione ecclesiastica vel omnium Christianorum convivio in perpetuum sint sequestrati.

Professio religiosa virginibus et viduis etiam tum in domo propria ex vetere more permittebatur. Cf. can. praeced.

Ita canonem modo recitatum edidit Sirmundus. Balusius vero (in capitularibus Francorum) ex eodem Concilio edictum in hanc rem Regis Chlotarii referens, ita exhibet sub. n. XVIII. *Puellas et viduas religiosas aut sanctimoniales, quae se Deo voverunt, tam quae in propriis domibus resident, quam quae in monasteriis positae sunt, nullus nec per praeceptum nostrum competat, nec trahere nec sibi in coniugio sociare penitus praesumat. Et si quis exinde praeceptum eliquerit (h. e. a rege impetraverit), nullum sortiatur effectum. Et si quicumque aut per virtutem (h. e. vim) aut per quemlibet ordinem ipsas detrahere aut sibi in coniugium praesumpserit sociare, capitali sententia feriatur. Et si in Ecclesia coniugium fecerint et illa rapta aut rapienda in hoc consentire videbitur, sequestrati ab invicem in exilio deportentur et facultates eorum propinquis heredibus sociantur.*

Has vero professiones religiosas in propriis domibus interdixit feminis Conc. Parisiense 6. an. 829, l. l. ep. 44. At cf. canonem XXIX Conc. Roman. sub Eugenio II. an. 826.

Canon XIV. Incestas vero coniunctiones ab omni Christianorum populo censuimus specialiter resecari, ita ut si quis relictam fratris, sororem uxoris, privignam, consobrinam, sobrinam, vel relictam item patruum atque avunculi vel in religionis habitu deditam coniugii crediderit consortio violandam, tamdiu a communionis gratia segregetur, quamdiu ab illicitis coniunctionibus sequestratione manifestissima debeat abstinere.

Vides incertis coniunctionibus connumerari connubia religiosarum.

EX CONCILIO RHEMENSE

CIR. AN. 625.

Canon VIII. De incertis coniunctionibus: si quis intra praescriptum canonibus gradum incestuoso ordine, cum his personis, quibus a divinis regulis prohibetur, se coniunxerit, nisi poenitentiam sequestratione testentur, communione priventur.

Ad canones iam vigentes provocatur. Editi scilicet in praecedentibus synodis Galliarum, habebantur ut lex communis Ecclesiae in Galliis. De legibus ab auctoritate civili profectis nulla mentio. Episcoporum decretum lex potius civilis secuta est. Nam in Capitulari Dagoberti Regis, qui anno 729 (ex Petavio) regnum auspicatus est tum altero pro Alamannis n. 39. tum tertio pro Baivariis Tit. 6, n. 1. edicatur. *Nuptias prohibemus incestas. Itaque uxorem habere non liceat socrum, nurum, privignam, novercam, filiam fratris, filiam sororis, fratris uxorem, uxoris sororem. Filii fratrum, filii sororum inter se nulla praesumptione iungantur. Si quis contra haec fecerit, a loci iudicibus separetur et omnes facultates amittat, quas fiscus acquirat.*

Canon XXIII. Viduas, quae se domino consecrari petierint, vel puellas Domino consecratas nullus neque per auctoritatem regiam neque qualicumque potestate suffultus aut propria temeritate rapere aut trahere audeat quod si utrique consenserint, communione priventur.

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 633.

Canon XLIX. Monachum aut paterna devotio aut propria professio facit: quidquid horum fuerit alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reverti intercludimus aditum et omnem ad seculum interdicimus regressum.

De hac consuetudine quam olim quoad clericos Concilium Toletanum 2° an. 527 (vid. sup.) non probavit, quae tamen quoad monachos postea pluribus in locis obtinuit et quam regula benedictina vel induxerat vel firmaverat, ut pueris, postquam monasteriis a parentibus fuissent oblati, propositum deserere et ad seculum regredi nefas esset, lege Petri Constant RR. PP. Epistoll. ad s. Marcellum §. 2.º Hunc morem quem canon hic Conc. Toletani 4ⁱ confirmat, etiam probavit Gregorius II. epist. ad Bonifacium an. 726, resp. 7°, minus probavit tamen Nicolaus I. epist. data ad universos episcopos in regno Ludovici an. 867 (cf. eius epist. 117^a). Idem mos tandem sensim sine sensu exolevit, et a Caelestino III reiectus est, cuius decretum exstat in decretalibus Gregorii IX. l. III. tit. XXXI. c. 14. Cf. item responsum XV. Leonis ad Rusticum s. e. et inf. positum Zachariae XXVII ex epist. ad Pipinum.

Idem porro decretum hispanum instauratum est a Conc. Toletano 10 an. 655 cum hoc tamen temperamento *en. VI, ut deinceps: parentibus filios suos religioni contradere non amplius quam usque ad decimum (al. quatuordecimum) aetatis eorum annum licentia poterit esse. Scilicet qui decimum (al. quartum et decimum) annum attigerant sola sua poterant voluntate obligari.*

Canon. LII. Nonnulli monachorum egredientes e monasterio, non solum ad seculum revertuntur, sed etiam uxores accipiunt. Hi igitur revocati in eodem monasterio, a quo exierunt, poenitentiae deputentur, ibique defleant crimina sua unde decesserunt.

Canon. LV. Hi qui detonsi a parentibus fuerint aut sponte sua, amissis parentibus, seipsos religioni devoverunt et postea habitum secularem sumpserint iidem a sacerdote comprehensi ad cultum religionis, acta prius poenitentia, revocentur quod si reverti non possunt (*nequeant scilicet revocari, utique quia nolunt*), vere ut apostatae anathematis sententiae subiiciantur. Quae forma servabitur etiam in viduis virginibusque sacris ac poenitentibus feminis, quae sanctimoniam habitum induerunt et postea aut vestem mutaverunt aut ad nuptias transierunt.

Quoad primam partem huius decreti cf. dicta ad can. XLIX.

Canon. LVI. Duo sunt genera viduarum, seculares et sanctimoniales. Seculares viduae sunt, quae adhuc disponentes laicalem habitum non deposuerunt: sanctimoniales sunt, quae iam mutato habitu seculari sub religioso cultu in conspectu sacerdotis vel ecclesiae apparuerint. Hae, si ad nuptias transierunt, iuxta apostolum non sine damnatione erunt, quia se primum Deo voventes, postea castitatis propositum abiecerunt.

Inter has connumerat Conc. Toletanum 10 can. v. etiam eas, quae *quamlibet a sacerdote vel ministro sanctimoniae vestem non accepissent, ipsae tamen aut indutae sunt, aut illo indui habitu consenserunt, qui religionis esse cultus ab intuentibus crederetur, sicque coram ecclesia vel sacerdote aut etiam competentibus testibus quandoque indutae certis indiciis aut testimoniis approbantur.*

Patet professionem religiosam feminis extra claustra licuisse tunc in Hispania.

Canon. LXIII. Iudaei, qui christianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur; quia non potest infidelis in eius permanere coniugio, quae iam in Christianam translata est fides. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur. Similiter et hi, qui procreati

sunt de infidelibus mulieribus et fidelibus viris, christianam sequantur religionem, non iudaicam superstitionem.

Sermo est de christianis mulieribus, quae ex Iudaismo ad Christum conversae sunt post nuptias. Propter periculum perversionis praecipitur ut nisi vir convertatur, separentur et sic fiat facultas christianae mulieri alias ineundi nuptias. Ratione sane eiusdem periculi can. praeced. qui est LXII decretum fuerat ut: nulla ultra communio sit Hebraeis ad fidem christianam translatis cum his, qui adhuc in vetere ritu consistunt ne forte eorum participatione subvertantur. In Concilio autem Lateranensi 3° sub Alexandro III *en. XXVI* excommunicantur christiani, qui cum iudaeis vel saracenis praesumpserint habitare, obtentu alendorum seu educandorum puerorum eius gentis, vel pro servitio, vel ex alia qualibet causa.

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 638.

Canon. VI. Quisquis virorum vel mulierum habitum semel induerit spontanee religiosum, aut si vir deditus ecclesiae choro vel femina fuerit deligata puellarum monasterio, in utroque sexu praevaricator ad propositum invitatus reverti cogatur; ut vir detondeatur et puella monasterio reintegretur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia ita de christianorum coetu habeantur extorres, ut nec locutio cum eis ulla sit communis. Viduae quoque, sicut universalis iamdudum statuit Synodus. (*Tolet. 4^a n. 633*) professionis vel habitus sui desertrices, superiori sententia condemnentur.

Canon. VIII. Antiqui et sanctissimi est patris sententia papae Leonis (*cf. eius decr. XIII. ex epistola ad Rusticum s. c.*) ut is, qui in aetate adolescentiae positus, dum mortis formidat casum pervenerit ad poenitentiae remedium, si coniugatus (*erat*) et forte fuerit incontinens (*h. e. se continere haud valens*), ne postea adulterii incurrat lapsum, redeat ad pristinum coniugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentiae statum. Quod nos sicut de viris ita et de feminis aequo modo censemus non quidem generaliter et legitime (*ad modum legis iubentis*) praeceptum, sed constat a nobis pro humana fragilitate indultum ea dumtaxat ratione ut si is qui poenitentiae non est legibus deditus (*alter scilicet coniux, qui poenitentiae non subiicitur*) ante ab hac vita discesserit quam ex consensu ad continentiam (*forte conviventiam vel quid simile; certus enim sensus est: antequam rursus redeant ad copulam maritalem*) eorum fuerit regressus, superstiti (*qui poenitentiam egit*) non liceat denuo ad uxorios transire amplexus. Sin autem illius vita exititerit

superstes qui non accepit benedictionem poenitentis (*h. e. si superstes sit ille ex duobus coniugibus, qui non fuit poenitentiae subiectus, altero poenitente defuncto, ille superstes*) nubat si se continere non potest, et alterius consortio fruatur uxoris. Quod de utroque sexu pari modo nos manifestum est decrevisse.

Provocant quidem hi Patres ad responsum Leonis: attamen nimis illud coaretant. Ipsi enim poenitenti adolescenti, non concedunt post poenitentiam nisi reditum ad uxorem quam prius acceperat; at Leo simpliciter huiusmodi poenitenti, nuptias concedit.

Nam respondit inquisitioni *de his qui post poenitentiam uxores accipiunt vel concubinas sibi coniungunt*. Potius provocari potuissent ad *en. XXI Conc. Arleatensis 2ⁱ an. 451 s. c.*

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 655.

Canon X. Quilibet ab episcopo usque ad subdiaconum vel ex ancillae vel ex ingenuae detestando connubio in honore constituti filios procreaverit, illi quidem, ex quibus geniti probabuntur, canonica censura damnentur: proles autem tali nata pollutione non solum parentum hereditatem nusquam accipiat, sed etiam in servitutum eius ecclesiae, de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt.

Cum proles tanquam spuria existimetur, videntur hi Patres nuptias istas habuisse non solum illicitas sed invalidas.

EX CONCILIO NAMNETENSI

AN. 658.

Hoc concilium etsi a collectoribus Conciliorum ad *sec. X* referatur, habitum probabiliter fuit, iuxta Sirmondum, *an. 658*. Nam sequens eiusdem decretum recitatur a Benedicto Levita in sua collectione capitularium *L. III. n. 382*, qui ante medium *sec. IX* scripsit. Porro anno hoc 638 habitam fuisse synodum Namnetensem docemur a Flodoardo.

Canon XII. Si cuius uxor adulterium perpetraverit et hoc a viro deprehensum fuerit et publicatum, dimittat uxorem, si voluerit, propter fornicationem: illa vero septem annis publice poeniteat. Vir vero eius, illa vivente, nullatenus aliam accipiat, quod si voluerit adulteram sibi reconciliare, licentiam habeat, ita tamen ut pariter cum illa poenitentiam agat et exacta poenitentia post septem annos ad communionem uterque accedat. Similis forma et in muliere servabitur, si vir eius adulteravit.

Minus scilicet honestum videbatur his Patribus ideoque poenitentia expiandum, si adultera retineretur. Cf. *en. LXX Illiber. Cernis interea perfectam coniugii indissolubilitatem.*

EX CONCILIO HERUDFORDIENSI

IN ANGLIA, SUB THEODORO CANTUARIAE EPISCOPO. AN. 673.

Canon X. Pro coniugiis. Ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium. Nullus incestum faciat. Nullus coniugem propriam nisi ut sanctum evangelium docet, fornicationis causa relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit coniugem legitimam sibi matrimonio coniunctam, si christianus esse recte voluerit, nulli alteri copuletur, sed ita permaneat aut propriae reconcilietur uxori.

Habes heic disserte propositum dogma catholicum: permessa quidem in causa fornicationis dimissione uxoris, ita tamen ut alteram non accipiat. Ex quo intelligis quam male inter capitula Theodoro eidem adscripta recenseatur et istud *CXVI. Cuius uxor fornicatur, licet eam dimittere et aliam accipere et mulieri non licet fornicare et alium accipere pecunia.*

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 681.

Canon VIII. Praeceptum domini est ut excepta causa fornicationis, uxor a viro dimitti non debeat. Et ideo quicumque citra culpam criminis praedicti, uxorem suam quacumque occasione reliquerit, quia quos Deus coniunxit, ille separare disposuit, tandiu ab ecclesiastica communione privatus et a coetu omnium christianorum maneat alienus, quamdiu et ad societatem relictæ coniugis redeat et partem sui corporis honesta lege coniugii sinceriter amplectatur et foveat.

EX CONCILIO TOLETANO

AN. 683.

Canon V. Nulli licebit superstitem reginam sibi in coniugio ducere non sordidis contactibus maculare. Non hoc secuturis regibus licitum, non cuiquam hominum licebit esse permissum. Quod si facere tale aliquid quisquam praesumpserit quod aut superstitem reginam post decedentis principis mortem sibi in coniugio copulet aut adulterina pollutione contamineat, sive sit rex, sive quilibet hominum, qui huius nostrae sanctionis sententiam violare praesumpserit, sit ab omni Christianorum communione seclusus et sulphureis contradatur cum diabolo ignibus comburendus.